

2023.04.01.

Szakmai előírás

Látássérültek Elemi Rehabilitációs
Szolgáltatói számára

*a kommunikációs és számítástechnikai
eszközök használatának tanítása
vonatkozóan*

A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet Elemi Rehabilitációs Módszertani Központjának szakmai előírása a kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanítása

A kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanítása modul szabályozására az ERMK-nak a látássérült személyek számára biztosított elemi rehabilitációs szolgáltatásról szóló 490/2020. (XI. 11.) Korm. rendelet 8. § (5) bekezdésének c) pontja ad felhatalmazást.

Az adaptált gépirás oktatásra vonatkozó előírások egy külön dokumentumban kerülnek szabályozásra.

A kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanításáról

A kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanításának meghatározása

A kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanítása (továbbiakban informatika) az elemi rehabilitációs szolgáltatások egyik meghatározó modulja. Az informatika tanítás célja, hogy a látássérült személy az alapvető infokommunikációs eszközöket, fogalmakat megismerje, biztonságosan kezelni tudja a számítógépet, mobiltelefont és egyéb kommunikációs eszközöket, amelyre igénye és valós szükséglete van. A látássérült specifikus elemi rehabilitációs informatikaoktatás elemi szinten biztosítja a tudást a kliensek számára.

Az informatikának a kapcsolattartás, a szabadidő hasznos eltöltése, a mindennapos önállóságához kapcsolódó tevékenységek (vásárlás, utazás, pénzügyek, egészségmegőrzés, online ügyintézés stb.), valamint a munkavállalás és oktatás területén van jelentős szerepe. Ehhez mérten kell az oktatás mennyiségét is szabályozni.

Az informatikaoktatás megvalósulhat képernyőolvasó szoftver, képernyőnagyító szoftver támogatásával vagy a kettő kombinálásával vagy egyéb speciális és adaptált módon illetve egyéb okoseszközök használatának elsajátításával.

FONTOS elv, hogy mindig alapozni kell a látássérült személy meglévő látási funkciójához, és ahhoz mérten kell a megfelelő informatikai támogatást kiválasztani.

Jelen szakmai előírás nem tér ki a részletes technikai megoldásokra, hardverekre és szoftverekre, csak az informatikaoktatás kereteit határozza meg.

Az informatikaoktatás célja, hogy a látássérült személy **önállóan használja** az alapszinten elsajátított informatikai készségeket.

Az informatika oktatásnak nem feladata, hogy

- számítógép konfigurációkat állítson össze,
- szervizelje a kliens infokommunikációs eszközeit (programokat telepítsen, frissítse azokat) – kivételt képeznek ez alól a látássérült specifikus szoftverek beállítása, telepítése és frissítése,
- haladó szintű információkat nyújtson (pl. programozás,).

- minden újítást megtanítsa, – kivételt képeznek ez alól a látássérült specifikus szoftverek beállítása, telepítése és frissítése
- távfelügyeleti szolgáltatást biztosítson (support jelleggel) – az oktatás ideje alatt lehet biztosítani távfelügyeletet, amennyiben az az oktatás hatékonyságát segíti

Ki végezheti az informatikaoktatást (a 3. számú melléklet a 490/2020 (XI. 11) Korm. rendelethez alapján)?

- **minimum középfokú informatikai végzettséggel vagy**
- **teljes ECDL tanúsítvánnyal vagy**
- **látássérült személyek infokommunikációs segítője I és II. tanúsítvánnyal rendelkező oktató.**

Informatikaoktató kompetenciája

A látássérült személyek infokommunikációs segítője felméri a látássérült személy (kliens) informatikai képességeit, és ez alapján, valamint a kliens igényei alapján informatikát tanít speciális képernyőolvasó és/vagy képernyőnagyító szoftver vagy egyéb módok segítségével. A kliens igényeihez igazodva, a képességeihez mérten alapszínű informatikai technikákat ismertet meg a látássérült személlyel. A segítő azokat a technikákat tanítja meg a kliensnek, amellyel kapcsolatot tud építeni, és a munkába való visszahelyezkedését segíti elő.

- Ismeri az infokommunikációs technikák oktatásának célját, feladatait.
- Szakszerűen érvel az infokommunikációs technikák fontossága mellett.
- Nyitott az új látássérült specifikus infokommunikációs eszközök megismerésére.
- Önállóan és felelősségteljesen mutatja be a látássérült specifikus infokommunikációs eszközöket a kliensnek.
- Ismeri az infokommunikációs oktatás menetét és specialitását a különböző látássérült célcsoportok szerint az ERMK által biztosított képzések és módszertani anyagok segítségével
- Önállóan és felelősségteljesen tervezi meg az infokommunikációs oktatás menetét látássérült személyeknek.
- Ismeri és szakszerűen használja az infokommunikációs alapfogalmakat. Világos, egyértelmű kommunikációra törekszik.
- Ismeri a billentyűzet látássérült specifikus tanításának menetét.
- Önállóan megtaníttja a billentyűzet használatát a kliensnek.
- Ismeri a képernyőolvasó szoftver funkcióit, beállításait, funkció billentyűit. Felelősségteljesen megtaníttja a kliensnek a funkciók és billentyűk használatát.
- Ismeri az operációs rendszerek alap felépítéseit és az egyes funkciók billentyűvel való eléréseit. Felelősségteljesen megtaníttja a kliensnek a funkciók és billentyűk használatát.
- Ismeri az alpműveleteket és azok billentyű parancsait. Megtaníttja a kliensnek a számítógép alpműveleteinek és billentyű parancsainak használatát
- Ismeri a külső adattárolók fajtáit, azok használatát és látássérült specifikus használatát. Megtaníttja a kliensnek a külső adattárolók használatát.
- Ismeri az internet, az internetes böngészők működését és a speciális/nem speciális billentyű parancsait. Megtaníttja a kliensnek az internet használatát.
- Ismeri a különböző email-es lehetőségeket, működését és a speciális/nem speciális billentyű parancsait. Megtaníttja a kliensnek az e-mail küldést.
- Ismeri a képernyőnagyító szoftver funkcióit, beállításait és az alap billentyűparancsait. Önállóan megtaníttja a kliensnek a nagyító szoftver használatát.

- Ismeri a nyomtatott szöveg digitalizálásának menetét, a karakterfelismerő szoftver működését. Önállóan megtanítja a kliensnek a karakterfelismerő szoftver használatát.
- Ismeri a látássérült specifikus telefonhasználat technikáit különböző rendszereken. Önállóan megtanítja a kliensnek a telefonhasználatot.
- Ismeri a kliens infokommunikációs képességeinek felmérésének menetét és dokumentációját. A dokumentáció pontos, precíz vezetésére törekszik.
- Önállóan és felelősségteljesen felméri a kliens infokommunikációs készségeit
- Ismeri a látássérült személyek specifikumait az infokommunikációs tanítás menetében.
- Ismeri a klienssel való infokommunikációs tanítás didaktikai technikáit a teljes infokommunikációs módszertan tekintetében.
- Felelősségteljesen alkalmazza az infokommunikációs tanítás során a didaktikai technikákat.
- Fejlődnek az alábbi személyes, társas és módszerkompetenciái: kommunikációs készség, empátia, precizitás, együttműködési készség.

INFORMATIKA OKTATÁS TÉMAKÖREI

1. Felmérés

Az oktatást mindig részletes felmérés előzi meg, amely során az oktató az alábbi témákra köteles kitérni:

- kliens alapadatok
- aktív / inaktív munkaerő piaci státusz (dolgozik / munkát keres / képzésben vesz részt)
 - informatika szempontjából releváns korábbi munkakörök, tevékenységek
- infokommunikációs eszközökkel kapcsolatos korábbi tapasztalatok
- adatvédelemmel kapcsolatos tudás felmérése
- rendelkezik-e otthontanulásra alkalmas infokommunikációs eszközzel/eszközökkel, és jelenleg mire használja azt
- milyen szoftverekkel rendelkezik / internet előfizetéssel rendelkezik-e, és ezeket jelenleg használja-e
- milyen módon tanult eddig (vakos/gyengénlátó/egyéb)
- milyen módon folytatható a tanulás
- rendelkezik-e funkcionális látással
- egészségügyi, mentális és egyéb társuló fogyatékosagra vonatkozó kérdések, amelyek befolyásolhatják az oktatás menetét
- egyéb, az informatika szempontjából releváns speciális eszközökre vonatkozó kérdések
- amennyiben tanult már informatikát, akkor részletes kikérdezés a tanult technikákra
- a szükségletek és igények felmérése, mi a célja a tanulással

Fontos, hogy amennyiben a kliens tanult informatikát, akkor ne csak kikérdezéssel, hanem rövid gyakorlati teszttel is fel kell mérni a tudását, amelynek az eredményét fel kell tüntetni a rehabilitációs tervben.

Az informatika modul fontos része a felmérés, ugyanis teljes, komplex képet kell kapni a kliens előzetes tudásáról, képességeiről, és ez alapján kell a rehabilitációs tervet összeállítani.

A felmérés elsődleges feladata, hogy meghatározza a kliens szempontjából az oktatás célját:

- szórakozás, kapcsolattartás, szabadidő-eltöltés
- oktatás, továbbképzés
- munkavállalás

Ez alapján kell meghatározni azokat a témaköröket, amiket tanítani fogunk, és ehhez rendelünk óraszámot. Az oktatás célját minden esetben fel kell tüntetni a rehabilitációs terven!

A rehabilitációs terv összeállításakor fontos szempontok:

- a kliens látásának funkcionális állapota

Amennyiben a kliens rendelkezik még használható funkcionális látással, akkor a képernyő nagyító szoftver vagy az operációs rendszer speciális beállításainak betanítása szükségszerű. **Fontos ilyen esetben egyeztetni a látásvizsgáló szakemberrel, aki pontos tájékoztatást ad a nagyítási és egyéb kontraszt beállítási mértékekről.**

- a kliens mentális állapota, taníthatósága

Egyes esetekben a mentális állapot, demencia, időskor meglassítja a tanulási folyamatot. Ebben az esetben az informatika oktatónak mérlegelni kell, hogy mi az a minimum szint, ahova el tudja juttatni a klienst, hogy biztos, használható tudása legyen, vagy mi az az adott egy-két tevékenység, amit önállóan is el tud látni.

- társuló fogyatékoság

Más társuló fogyatékoság esetén a rehabilitációs tanárral / egyéb speciális szakemberrel közösen kell kialakítani a rehabilitációs tervet, és folyamatosan konzultálni kell az előrehaladás menetéről. A rehabilitációs terv összeállításakor itt is fontos szempont a témák pontos meghatározása.

- a kliens munkaerőpiaci helyzete

Az a kliens, aki munkavállalás/megtartás miatt igényli az informatikaoktatást, fontos, hogy erre az igényre épüljön az oktatása, erre alapozzuk a tanulást.

- a reális időtervezés

Az igények és a szükségletek pontos feltérképezése és a látássérült személy élethelyzetéhez és a korábban megfogalmazott szempontokhoz igazodva kell a tanított modulokat kiválasztani és ehhez igazítani a tanítás időtartamát. Az alapszintű oktatáson belül sem cél a teljes tananyag átadása, azon belül is lehet differenciálni és csak akár egy-egy alapfolyamatot megtanítani (például csak hangoskönyv hallgatása).

2. Informatika oktatás témakörei az elemi rehabilitációban

A rehabilitációs tervben pontosan meg kell jelölni a fő témaköröket, amelyeket a kliens az oktatás során tanulni fog. (Lásd részletesen 1. számú melléklet szerint)

Az alábbi témakörök valósulhatnak meg az informatika keretein belül:

Alapfogalmak – Adatvédelem – Biztonság, Tanácsadás a szoftveres és hardveres lehetőségekről

Operációs rendszer(ek) felépítése, alpműveletek, fájlkezelés, mappa rendszer, navigálás a rendszerben, beállítások, billentyűzetparancsok

Perifériás eszközök használatának tanítása (egér, billentyűzet, nyomtató, szkennel, hangfal, Braille-kijelző, bluetooth eszközök, egyéb)
Képernyőnagyító szoftverek
Képernyőolvasó szoftverek
Alapszintű szövegszerkesztés (wordpad, jegyzetömb)
Internet alapismeretek és fogalmak
Internetes oldalak felépítése, elemei, navigálás, alpműveletek (keresés, mentés, letöltés stb.)
Internetes oldalak betanítása ,online ügyintézés
Levelezés
Látássérült specifikus programok (DEX, e-Rikkancs stb.)
Irodai alkalmazások (word, excel, powerpoint)
Multimédiás szoftverek (zenelejátszó, hangoskönyv lejátszó programok, online és offline)
Közösségi média (facebook, messenger stb.), internet alapú kommunikáció (Messenger, Skype stb)
Munkaerőpiaci elhelyezést és/vagy megtartását segítő szoftverek – aktív korú kliensek számára (Minden, ami a munkavállalást segíti: abban az esetben, ha munkát keres, vagy már elhelyezkedett a kliens.)
Nyomógombos telefon használatának tanítása

Okoseszközök, Okostelefon, Tablet

Kliens rendelkezésére álló eszköz be-ki kapcsolása, fizikai gombok használatának, hálózati töltésének ismertetése, látássérült üzemmód kézmozdulatainak gyakorlása
Okoseszköz személyre szabása
Hangvezérlés, hang alapú diktálás elsajátítása
Billentyűzeten való gépelés technikájának elsajátítása
Telefon frissítése és karbantartása, adatvédelem
Készüléken található, előre telepített alkalmazások funkciói, használatuk elsajátítása (ébresztő, jegyzet, naptár stb)
Telefonálás, telefonkönyv használata (kontaktok létrehozása, törlése, hívások fogadása, kezdeményezése, keresés névjegyzékben, híváslistában, stb.)
Alkalmazások keresése és telepítése áruházból
Böngészőprogramok használata, internetes weboldalak felkeresése, navigálás
Online kapcsolattartás: közösségi média, illetve VOIP (Messenger / Viber / Skype / stb.) üzenetküldő alkalmazások használata
Kikapcsolódást segítő alkalmazások megismerése (online rádiók, YouTube, Spotify, stb.)
Email cím-, és felhasználói fiók létrehozása
Levelező program használata (email fogadása, küldése, csatolt fájl letöltése stb.)

Kliens készülékére telepítésre kerülő látássérült specifikus alkalmazások használatának elsajátítása (Táv szem, Hangoskönyv, Seeing AI, Lookout, stb)
Scannelés/felolvasás kliens készülékével, szkennelő állvány összerakása, használata
Önálló életvitelt támogató alkalmazások használatának elsajátítása (navigáció, egészségmegőrzés, vásárlás, pénzügyek intézése terén)
Perifériás eszköz telepítése, használatba vétele (pl. bluetooth headset)
Dokumentumok, táblázatok, PDF-ek megnyitása, szerkesztése (Munkaerőpiaci elhelyezést és/vagy megtartása esetében, aktív korú kliensek számára)
További telefonról vezérelhető, kliens tulajdonában lévő, életminőséget javító okos eszközök használatának elsajátítása pl. robot porszívó
Szinkronizálás telefon és számítógép között

Oktatás szempontjából olyan témaköröket kell meghatározni, amit a kliens a saját otthonában is tud használni, gyakorolni.

Az egyes témaköröknél figyelembe kell venni, hogy a kliens milyen hardveres és szoftveres környezettel rendelkezik. Például ne tanítsunk windows használatot, ha a kliensnek apple terméke van otthon.

Az oktatás során folyamatosan felül kell vizsgálni a rehabilitációs tervet. Ha szükséges, akkor az altémákon lehet változtatni (csökkenni vagy növelni a témaköröket).

A kliens számára mindig biztosítsunk gyakorló feladatokat az otthoni gyakorlásra, és győződjünk meg, hogy az adott témában eljutott-e az elvárt, önálló készségszintre.

Fontos, hogy a kliens biztonsággal, önállóan tudja használni a tanult technikákat.

3. Dokumentálás

Az órákat az E-LSER rendszerbe kell dokumentálni. Az órák tartalmát mindig pontosan fel kell tüntetni: a témakört és a tanult technikát. Témakörök csak a 2. pontban felsoroltak lehetnek.

Egy kliens számára egy alkalommal maximum 3 óra tartható az infokommunikációs oktatás keretében.

Amennyiben a kliens nem rendelkezik otthon megfelelő infokommunikációs eszközzel, úgy az alapok elsajátítása után az informatika akkor folytatható, ha a kliens valahol biztosítani tudja a gyakorlás lehetőségét.

4. Záróértékelés tartalma

Az informatika oktatás záró értékelésében pontosan fel kell tüntetni az alábbi információkat (Lásd részletesen a 2. számú mellékletben):

- milyen módon tanítottuk a klienst (vakos, gyengénlátó, vegyes)

- milyen speciális szoftvert használtunk
- milyen speciális eszközöket tanítottunk meg
- milyen témaköröket sajátított el és azon belül milyen technikákat, funkciókat
- milyen egyedi beállításokat eszközöltünk az infokommunikációs eszköz esetében

Amennyiben valamilyen oknál fogva nem érte el a tanítás a kitűzött célokat, akkor ennek a részletezésére is ki kell térni a záró dokumentumban.

MELLÉKLET

1. Informatika rehabilitációs terv – kötelező sablon
2. Informatika záróértékelés – kötelező sablon

Jóváhagyta:

Szilaj Zsolt
pályázati igazgató, módszertani vezető

érvénybelépés dátuma: 2023. április 1.